

فرصت های سرمایه گذاری شیلاتی در راستای تولید و اشتغال شهرستان مرزی بندر آستارا

مصطفی تاتینا

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد آستارا، آستارا، ایران ، mostafa_tatina@yahoo.com

چکیده

شهرستان مرزی بندر آستارا در غرب استان گیلان واقع شده و به عنوان یک شهر ساحلی و مرزی دارای پتانسیل بالقوه فراوان در راستای توسعه فعالیت های شیلاتی و تولید انواع آبزیان پرورشی با بهره گیری از ساختار خاص و دارا بودن ساحل خزر، تالاب های استیل و آق، رودخانه های دائمی و آب بندان ها به طور همزمان می باشد. بررسی های دقیق، علمی و کارشناسی بر روی اکوسیستم های آبی شهرستان آستارا نشان دهنده دارا بودن الویت سرمایه گذاری های شیلاتی در راستای تولید و اشتغال از سه فرصت اصلی سرمایه گذاری (گردشگری، کشاورزی و شیلات) است. استفاده از منابع آبی و خاکی شهرستان در راستای توسعه و بر مبنای اقتصاد دانش بنیان می تواند موجب همگرایی فرصت ها با سیاست های اقتصاد مقاومتی شده و زمینه تبدیل شدن شهرستان به قطب آبی پروری در غرب استان گیلان و حتی کشور را فراهم نماید. در این مقاله سعی شده است پتانسیل های بالقوه موجود در راستای توسعه آبی پروری و پرورش آبزیان ارزشمند از نظر اقتصادی مانند ماهیان خاویاری، گرمابی، سرد آبی و زینتی معرفی شده و مورد بررسی قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی

فرصت های سرمایه گذاری، شیلات، تولید، اشتغال، بندر آستارا

۱- مقدمه

۲۰۱۲ رسیده است [۲]. مقایسه آمار صید و تولید در بخش آبی پروری بیانگر سبقت رشد تولیدات آبی پروری نسبت به صید است که این مهم در آسیا بیشتر از اروپا و آمریکا است. دلیل آن تقاضای روزافزون غذاهایی با منشأ آبزیان در کشورهای تولیدکننده است. نرخ رشد تولیدات آبی پروری تا سال ۲۰۱۲ رشد متوسط سالانه ۸/۶ درصد را نشان می دهد. براساس پیش بینی های فائو، آبی پروری در آینده نقش مهمی را در تأمین غذا، درآمد، اشتغال، ارزآوری و توسعه پایدار روستایی در بیشتر کشورها ایفا خواهد نمود. با این وجود، آبی پروری علی رغم سابقه چندین هزارساله در آسیا، در بیشتر کشورهای جهان جدید است. قدمت پرورش ماهیان خاویاری در دنیا به بیش از دو دهه نمی رسد. کشور روسیه از تاریخچه ای ۱۰۰ساله در امر پرورش ماهیان خاویاری در منابع طبیعی برخوردار است، این در حالی است که این صنعت در اکثر کشورها طی چند سال اخیر توسعه یافته است. در آینده انتظار می رود با کاهش بیش از ۵۰ درصد ذخایر به دلیل صید و بهره برداری بی رویه، تولیدات آبی پروری شتاب

با توجه به نرخ روزافزون رشد جمعیت در جهان (۷/۴ میلیارد نفر در سال ۲۰۱۵) آبزیان یکی از با ارزش ترین منابع تولید پروتئین و مواد مغذی در رژیم غذایی بسیاری از کشورها محسوب می شوند. در سال ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ آبزیان به ترتیب ۱۶/۶ و ۱۷/۷ درصد از پروتئین حیوانی مصرفی جمعیت جهان و ۶/۵ درصد پروتئین را تأمین کردند. براساس گزارش های سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (فائو) در سال ۲۰۱۲، صید ماهی و آبی پروری در حدود ۱۸۴/۱ میلیون تن ماهی با ارزش بیش از ۲۲۰ میلیارد دلار آمریکا فراهم آورده که از این مقدار ۱۳۰ میلیون تن برای مصارف انسانی بوده است. سهم تولیدات آبی پروری در سال های اخیر به ترتیب ۵۵/۷، ۵۵/۹ و ۶۳/۶ و در سال ۲۰۱۲ به ۹۰/۴ میلیون تن رسیده است. سرانه مصرف ماهی از متوسط ۹/۹ کیلوگرم در دهه ۱۹۶۰ به ۱۸/۴ کیلوگرم در سال ۲۰۰۹ و ۱۹/۲ کیلوگرم در سال

The 1st National Conference on Investment Opportunities & Limitations in Astara 15-16 Feb 2018

جای که خط مرزی بین ایران و جمهوری آذربایجان می باشد منتهی می شود.

این منطقه از جذاب ترین مناطق توریستی کشور است و حتی می تواند در صورت توجه به قطب گردشگری بین المللی تبدیل شود. از جمله جاذبه های شهرستان آب بندان استیل عباس آباد با انواع پرندگان مهاجر و غیر مهاجر و همچنین درختان توسکا شناور، آبشار لاتون با ارتفاع حدود ۷۰ متر، آب گرم کوتاه کومه، گردنه رویایی حیران و تله کابین آن است.

تالاب استیل با وسعتی بالغ بر ۱۳۸ هکتار یکی از مناطق حفاظت شده استان گیلان می باشد. این تالاب بین مختصات ۳۸ درجه شمالی و ۴۸ درجه شرقی در جنوب غربی دریای خزر در شهرستان آستارا (۲/۵) کیلومتری جاده تالش به آستارا (و در غرب جاده اصلی واقع شده است. عمق متوسط این تالاب ۱/۵ متر بوده و ذخیره آبی آن در حدود ۲ میلیون متر مکعب می باشد. منبع عمده تامین آب تالاب نزولات جوی می باشد. مقداری از آب آن نیز توسط چند نهر کوچک تامین می شود. این تالاب تنها منبع تامین کننده آب ۴۰۰ هکتار از شالیزارهای منطقه می باشد.

این اکوسیستم زیبا به دلیل دارا بودن شرایط اکولوژیکی ویژه مکان مناسبی برای حضر پرندگان بومی و مهاجر به شمار می آید [۱].

با توجه به موقعیت استثنایی استیل عباس آباد می توان با پرورش انواع ماهیان گرم آبی و ایجاد جایگاه های مخصوص صید با قلاب، قطب گردشگری و صید تفریحی ورزشی در این منطقه راه اندازی نمود.

با توجه به اینکه شهرستان آستارا در مجاورت دریا واقع شده است. شیلات در این منطقه قدمت دیرینه دارد. و به جرات میتوان گفت که شیلات بعد از کشاورزی مهمترین محل ارتزاق مردمان ساحل نشین می باشد.

بعلت رشد روز افزون جمعیت و نبود زیر ساختهای اشتغال زا روز به روز بر بهره برداران این بخش افزوده می گردد که موجب فشار بر منابع آبی و انقراض گونه ها شده است .

در سالهای اخیر بعلت نیاز روز افزون جامعه به پروتئین سالم و مفید و همچنین وجود پتانسیلهای لازم، پرورش انواع ماهیان گرم آبی و سردآبی در حوزه شیلات شهرستان در حال گسترش و رونق می باشد. در چند سال اخیر متقاضیان زیادی در بخش آبی پروری آماده سرمایه گذاری هستند.

این شهرستان اگر چه از امکانات و استعدادهای بالقوه ای در زمینه آبی پروری در آبهای داخلی برخوردار است اما محدود بودن آب و زمین در شهرستان و تخصیص اراضی مستعد به سایر بخشهای کشاورزی از جمله برنج و اعمال قانون عدم تغییر کاربری اراضی و بالا بودن تراکم جمعیتی و همچنین وضعیت زیست محیطی شهرستان، این بخش را با مشکلاتی مواجه کرده است.

۲-۱- محدوده آبی پروری شهرستان آستارا

فزاینده ای داشته باشد. براساس گزارش های سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (فائو) در سال های اخیر، از طریق صید و تولیدات حاصل از فعالیت های آبی پروری برای بیش از ۲/۶ میلیارد نفر جمعیت کره خاکی غذا تامین شده است که این مقدار معادل حدود ۲۰ درصد از سهم گوشت سایر حیوانات در جیره غذایی انسان است. براساس گزارش سازمان خواربار و کشاورزی برآورد شده است که تنها ۲۵ درصد از ذخایر طبیعی قابل برداشت است؛ بنابراین، آبی پروری باید برای جبران کمبود و تامین بخشی از نیاز پروتئینی جوامع توسعه یابد. در این بین پرورش ماهیان خاویاری یکی از اقتصادی ترین فعالیت ها برای تامین پروتئین و سایر مواد مغذی جوامع انسانی به شمار می رود. بهره برداری و استفاده بهینه از منابع آب و خاک با به کارگیری فناوری و ترکیب روش های مختلف میسر است. یکی از این روش های ترکیبی، اصلاح کمی و کیفی شرایط موجود و سپس بهره برداری از روش های نوین پرورش (نیمه متراکم و متراکم) است. نیاز بازارهای جهانی و ورود انواع گونه های خاویاری به کشورهای مختلف جهان از یک طرف، کاهش ذخایر طبیعی و متعاقب آن ممنوعیت صید ماهی خاویاری دریای خزر از طرف دیگر سبب شد تا آبی پروری تاسماهیان رشد فزاینده ای در دو دهه اخیر داشته باشد. در حال حاضر، ۲۲ گونه (۱۲ گونه اصلی و ۱۰ گونه هیبرید) در بیش از ۳۸ کشور جهان پرورش داده می شوند. براساس گزارش های سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد و آمار سایت فائو در سال ۲۰۱۴ پیش بینی اولیه تولید در سال ۱۳۹۲ حاکی از تولید جهانی بیش از ۶۶ هزار تن گوشت و حدود ۲۶۰ تن خاویار پرورشی داشت . علاوه بر آن، تولید خاویار پرورشی در سال ۲۰۱۶ را ۴۸۶ تن و طی ده سال آینده ۵۰۰ تا ۷۵۰ تن اعلام نمودند [۲]. این در حالی است که طی دهه اخیر تولید ماهیان خاویاری پرورشی توسط بخش خصوصی با بیش از ۴۶ درصد رشد سالانه، به ۶۰۰ تن در سال ۱۳۹۲ رسید که براساس آمارنامه شیلات در مقایسه میزان رشد آبی پروری کل آذربایجان ۱۸/۷ درصد برآورد شد. در ادامه براساس مجوز های صادره از سازمان شیلات ایران تا سال ۱۳۹۳ ظرفیت تولید مزارع فعلی با هدف ۳۰۰۰ تن گوشت و ۵۰ تن خاویار با روش پرورش متراکم در حوض های بتنی و جریان آب یک طرفه باز برنامه ریزی شده بود [۳].

۲- پتانسیل های آبی پروری

شهرستان آستارا از معدود شهرهای کشور می باشد که از تواناییهای بالقوه در زمینه های اقتصادی و اجتماعی برخوردار است. این شهرستان با وسعت حدود ۳۳۴ کیلومتر مربع در موقعیت طول جغرافیایی ۵۲/۴۸ شمالی و عرض جغرافیایی ۲۵/۳۸ شرقی قرار دارد. از مغرب به کوههای پوشیده از جنگل تالش و استان اردبیل، از شرق به ساحل شنی و زیبای خزر، از جنوب به شهرستان تالش و از شمال به رودخانه آستارا

The 1st National Conference on Investment Opportunities & Limitations in Astara
15-16 Feb 2018

که در اسفندماه سال ۱۳۹۵ موفق به تولید ۱۵۰ هزار قطعه ماهی قرمز زینتی جهت عرضه به بازار عید شده اند.

حوزه فعالیت شبلاتی شهرستان آستارا از روستای حیران در مجاورت استان اردبیل شروع و تا روستای ویزنه از توابع شهرستان تالش امتداد دارد.

۲-۳- بازسازی ذخایر آبزیان

در تیرماه سال ۱۳۹۵ مرکز تکثیر استان (مرکز شهید انصاری) با همکاری اداره شیلات شهرستان اقدام به رهاسازی بچه ماهیان سفید بهاره به تعداد حدود ۴ میلیون قطعه به وزن یک گرم در رودخانه چلودر جهت حفظ ذخایر ماهیان سفید نمود.

همچنین در مرداد ماه سال ۱۳۹۵ مرکز تکثیر استان (مرکز شهید انصاری) با همکاری اداره شیلات شهرستان اقدام به رهاسازی بچه ماهیان سفید بهاره به تعداد حدود ۴۲۰ هزار قطعه به وزن یک گرم در رودخانه مرزی آستارا چای نمود.

۲-۴- آموزش و ترویج

برگزاری دوره های آموزشی کوتاه مدت و میان مدت در راستای شناختن پتانسیل های طبیعی موجود شهرستان و همچنین آشنایی با روشهای جدید تولید آبزیان خصوصا پرورش توام ماهی با سایر محصولات کشاورزی از جمله برنج می تواند به افزایش سطح در آمد خانوار و استفاده بهینه از منابع طبیعی موجود کمک نماید. در این راستا دوره های آموزشی و ترویجی مختلفی مطابق جدول ۳ در سطح شهرستان برگزار شده است.

جدول ۳: دوره های آموزشی-ترویجی برگزار شده

نام دوره	تعداد فراگیران (نفر)	محل برگزاری
کشت توام برنج و ماهی	۴۰	دهستان ویرمونی
پرورش قزل آلا در شالیزار	۴۰	//
کشت توام برنج و ماهی	۴۰	شهر لوندویل
پرورش قزل آلا در شالیزار	۴۰	//
بازدید دانش آموزان	۱۲۰	مزارع سطح شهرستان

۳- مزیت نسبی استفاده از آب لب شور دریای خزر جهت

پرورش ماهیان خاویاری

به دلیل معروفیت علامت تجاری خاویار ایران با خاویار تولیدی از آب لب شور دریای خزر انتظار می رود که بیش از ۹۰ درصد تولید ماهیان خاویاری در منابع آب دریای خزر تحقق یابد. تحقیقات علمی نشان می دهد نتایج پرورش در آب لب شور به مراتب بهتر از پرورش در آب شیرین است [۴].

۱- افزایش کیفیت گوشت ماهیان پرورشی در شرایط پرورشی در آب لب شور

۲-۲- میزان تولید آبزیان

تعداد مزارع سردآبی فعال ۷ واحد تولیدی، میزان تولید ماهیان سردآبی در سال ۱۳۹۴، ۱۷۷ تن و در سال ۹۵، ۱۸۶ تن بوده است که نسبت به سال ۹۴، پنج درصد افزایش یافته است.

از سوی دیگر میزان تولید ماهیان خاویاری در سال ۹۴، ۷۰ تن و در سال ۹۵ به ۵۰ تن رسیده است.

تعداد کلی استخرهای گرمابی و آب بند آنها ۱۴ عدد و میزان تولید ماهیان گرمابی در سال ۹۴، ۲۶۸ تن و میزان تولید در سال ۹۵، ۲۱۶/۱ تن می باشد که نسبت به سال ۹۴، ۱۹ درصد افزایش یافته است. جدول ۱، نام آب بندان های فعال، مساحت آنها و موقعیت جغرافیایی آنها را نشان می دهد. جدول ۲ نیز نام آب بندان های غیر فعال، مساحت آنها را نشان می دهد. لازم به ذکر است این آب بندانها پتانسیل اشتغال زایی داشته و در صورت برنامه ریزی اصولی می تواند منجر به افزایش تولید و فراهم کردن زمینه اشتغال تعدادی از افراد جویای کار گردد.

جدول ۱: آب بندانهای فعال و مشخصات آنها

نام آب بندان	مساحت (هکتار)	مکان
دمیرلیک-۱	۷	دهستان ویرمونی
دمیرلیک-۲	۱۲	دهستان ویرمونی
دمیرلیک-۳	۱۰	دهستان ویرمونی
دمیرلیک-۴	۱۵	دهستان ویرمونی
استیل عباس آباد	۳۰	عباس آباد
دریند	۱۰	روستای دریند
خانه های آسیاب	۲	روستای خانه های آسیاب
کانرود	۴	روستای کانرود
جمع	۹۰	

جدول ۲: آب بندان های غیر فعال و مشخصات آنها

نام آب بندان	مساحت (هکتار)
اسپیناس	۴
قمیشلیک	۷
بیجاربین	۲
اورتا استیل	۷
جمع	۲۰

همچنین دو کارگاه تکثیر و پرورش ماهیان زینتی به ظرفیت تولید ۷۰ هزار و ۳۰ هزار قطعه بچه ماهی تزئینی در شهرستان نیمه فعال هستند

The 1st National Conference on Investment Opportunities & Limitations in Astara
15-16 Feb 2018

- ۲- سرعت رشد مطلوب ماهیان خاویاری در آب لب شور در مراحل اولیه رشد
- ۳- برخورداری از گونه‌های بومی که تمامی دوره رشد را در آب لب شور زندگی می‌کنند.
- ۴- تأثیر املاح آب لب شور دریای خزر در کنترل آلودگی‌های احتمالی
- ۵- بالا بودن توان خودپالایی آب لب شور
- ۶- وجود تجربه و سابقه تحقیقاتی و اجرایی در خصوص پرورش ماهیان خاویاری در آب لب شور از سال ۱۳۷۷
- ۷- امکان بهره برداری از ۹۰۰ کیلومتر خط ساحلی با اراضی کم بازده ساحلی ماسه‌ای
- ۸- کاهش مصرف آب شیرین به دلیل اهمیت آن برای مصارف انسانی
- ۹- ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب در مناطق ساحلی به ویژه برای ساحل نشینان و صیادان
- ۱۰- بهره برداری از استعداد گردشگری و جذب تور یسم در سواحل جنوبی دریای خزر و مراکز پرورش و تولید خاویار
- تسهیل در تعدیل پره‌های حوزه شیلات آستارا بعلت تخریب جایگاه و کاهش بیش از حد صید
- ایجاد دهکده ساحلی آبی پروری در ساحل روستای قره سو از توابع شهرستان آستارا
- تخصیص تسهیلات کم بهره به صنعت آبی پروری به منظور تشویق و حمایت از تولید گوشت سفید
- همکاری با NGOها جهت اشاعه فرهنگ طبیعت دوستی و حمایت از حیوانات، محیط زیست و ذخایر دریا و رودخانه‌ها
- پیگیری امور مربوط به صید غیر مجاز در رودخانه مرزی آستارا چای در زمان تخم‌ریزی و نتیجتاً کاهش زمان صید از دو ماه به یک ماه جهت حفظ ذخایر
- نصب تراکت در شهر به منظور اطلاع‌رسانی به شهروندان طبیعت دوست و یادآوری مغایر بودن صید در زمان تخم‌ریزی با قانون، فرهنگ و ضوابط زیست محیطی

۶- سپاسگزاری

از ریاست محترم اداره شیلات شهرستان مرزی بندر آستارا جناب آقای مهندس خاصی پور به دلیل همکاری و در اختیار گذاشتن اطلاعات و آمار شیلاتی تشکر و قدردانی می‌شود.

مراجع

- [۱] اصلاح عربانی، الف، کتاب گیلان، جلد اول، انتشارات گروه پژوهشگران ایران، ۱۳۸۰، ۷۴۸ صفحه.
- [۲] بهمنی، م. ارزیابی تولید ماهیان خاویاری دریای خزر. انیستیتو تحقیقات بین‌المللی ماهیان خاویاری، ۱۳۷۵، ۳۰ صفحه.
- [۳] بهمنی، م.، پور علی، ح. ر.، یوسفی جور دهی، الف، یزدانی، م. ع.، پزند، ز. و شناور، ع. راهنمای جامع تکثیر و پرورش ماهیان خاویاری، ۱۳۹۶. موسسه تحقیقات تاسماهیان دریای خزر.
- [۴] پورعلی فشمی، ح. ر.، محسنی، م.، صادقی، م.، ارشد، ع. و علی زاده، م. پرورش بچه فیل ماهیان با استفاده از آب لب شور در سواحل جنوبی دریای خزر، گزارش نهایی پروژه مؤسسه تحقیقات، ۱۳۸۳، ۱۰۰ صفحه.

۴- نتیجه گیری

با توجه به پتانسیل‌های بالقوه موجود در شهرستان مرزی بندر آستارا و رویکرد جهانی استفاده از گوشت سفید خصوصاً آبزیان پرورشی به دلیل سطح اطمینان بالا از نظر سلامتی و وجود منابع آبی و خاکی مستعد که زمینه تولید انواع آبزیان ارزشمند پرورشی (خاویاری، سرد آبی، گرمابی و زینتی) را فراهم می‌کند، می‌توان با بهره‌گیری درست از این مزیت‌های بی‌ظنیر و برنامه‌ریزی اصولی شهرستان آستارا را به عنوان قطب آبی پروری و صادرات محصولات و فراورده‌های شیلاتی با توجه به مرزی بودن و وجود گمرک، بندر و منطقه ویژه اقتصادی تبدیل کرده و زمینه افزایش تولید و اشتغال تعداد زیادی از جوانان در راستای توسعه پایدار و تشویق سرمایه‌گذاری توسط علاقمندان را فراهم نمود.

۵- پیشنهادات

- ایجاد مزرعه پایلوت در جهت توسعه آبی پروری و استفاده بهینه از آب و خاک.